

Cito-overdenkingen van een groep-8 juf “We stoppen met oefenen. Jullie kunnen het!”

Door: Marieke Jansen-Kellendonk

Al in september oefenen voor de Cito-toets? Nee, dat zou leerkracht Marieke Jansen nooit doen. Want een kind is toch veel meer dan een score, en het onderwijs is toch zoveel meer dan taal en rekenen? Maar dit jaar werd Marieke de juf van groep 8. “Als ik in november de zoveelste oude Cito-toets tevoorschijn haal, denk ik: ‘Wat is er met mijn idealen gebeurd?’” Een dagboek over de strijd tussen hoe je wilt zijn en hoe je handelt.

Augustus 2012: Het zwaard van Damokles

Het schooljaar is begonnen. Na tien jaar de juf van groep 7 te zijn geweest, mag ik voor het eerst negentien kinderen begeleiden in hun laatste jaar op de basisschool. Een spannende, uitdagende taak, die ik met veel liefde zal vervullen. Groep 8 is een prachtjaar: het jaar van tradities, vieren, saamhorigheid... en van de Cito-toets! Ik kan het niet ontkennen, ik voel de hete adem van de Cito-toets in mijn nek. En ik weet het: de Cito-toets is ‘slechts’ bedoeld om te meten welke zaken (met name reken- en taalvaardigheden) een kind heeft geleerd in de afgelopen acht jaar in vergelijking met de rest van de Nederlandse leerlingenpopulatie. Jammer genoeg richt het schoolsysteem zich op het halen van een goede score, omdat de toets in de praktijk gebruikt wordt om de kwaliteit van een basisschool te meten. En geen enkele school wil te boek staan als een school die niet goed presteert. Of, nog erger, het stempel ‘(zeer) zwakke school’ krijgen.

En daar zit precies de angel: die schoolscore hangt als het zwaard van Damokles boven mijn hoofd. Het voelt als een afrekenmoment. Stel dat de school straks onder het landelijk gemiddelde scoort, dan heb ik het niet goed genoeg gedaan. Had ik hoger willen scoren, had ik dan beter moeten oefenen? Meer moeten trainen op het maken van meerkeuzevragen? Hen nog beter kunnen leren wat je met een d of t schrijft, hen vaardiger kunnen maken in het uitrekenen van staartdelingen?

Uiteindelijk is het de bedoeling dat een kind de basisschool verlaat met een stevige (kennis)basis. Ik vind het niet verkeerd om te meten of deze einddoelen behaald zijn. Het geeft informatie over de onderwijsbehoefte van kinderen en het kan helpen om nog doeltreffender onderwijs te geven. Toch ben ik zelf voorstander van een dynamischer wijze van toetsen. Zodat er niet in drie dagen wordt getest wat een kind in acht jaar heeft geleerd aan taal- en

rekenvaardigheden, maar dat er ook meegenomen wordt hoe creatief onze kinderen zijn, hoe goed ze kritisch kunnen denken, hoe ze kunnen samenwerken en hoe het gesteld is met hun probleemoplossend vermogen.

Ga ik mij conformeren aan het systeem? Ja, mijn onzekerheid wint het van de professionele kracht, die ik ook voel. Mijn kracht als juf, als ‘goede verstaander’ van deze kinderen. Ook ik ga de kinderen voorbereiden op de toets in februari. “*Teaching to the test*” – wat zonde van hun en mijn leertijd.

September 2012: “De Cito-toets maakt kinderen dom”

Iedere week laat ik mijn klas een aantal opgaven werkwoordspelling maken uit oude Cito-toetsen. We oefenen ook wekelijks een rekentaak. Met deze oefeningen laat ik mijn kinderen impliciet weten dat ik het belangrijk vind dat ze de toets goed maken. Mijn geruststellende woorden dat ik degene ben die het advies bepaal en dat ik uiteindelijk iedereen op de goede plek geplaatst krijg, lijkt ik zo te ontcrachten.

Toch staat dat voorop: voor alles wil ik dat deze negentien kinderen op de juiste plek terechtkomen. Juist door oog te hebben voor meer dan een scoretabel. Ik wil hen zien en hen ondersteunen in belangrijke eigenschappen als doorzettingsvermogen, motivatie, originaliteit en incasseringsvermogen.

Begin september krijg ik post van Cito. In 2013 is de eindtoets voor leerlingen in groep 8 niet meer voor alle kinderen gelijk. “Speciaal voor de zwakkere leerlingen heeft de Cito een aparte, gemakkelijker toets ontwikkeld. Een toets die op niveau is, betekent een toets die goed aansluit bij de vaardigheden van de leerling. Het geeft de meeste kans op een betrouwbare uitslag”, zo verklaart Cito. Wanneer ik hierover de ouders van Kim informeer, die in aanmerking komt voor deze toets, voel ik dat ze dit geen prettig idee

vinden. Ik plaats haar namelijk nog voor de toets begonnen is al in een hokje, het “domme hokje” bovendien. Haar ouders willen zich graag inlezen, voordat zij instemmen.

Een dag later komt Kims moeder me vertellen dat ze ervan uitgaat dat ik in staat ben om het beste besluit te nemen. Ze overhandigt mij een artikel uit de Gelderlander van 13 september met als kop “De Cito-toets maakt kinderen dom”. De strekking van het artikel is dat kinderen met een relatief lage Cito-score niet minder zijn dan kinderen met een hoge score. Ze mogen dan minder sterk zijn in taal en rekenen, ze beschikken wel over veel andere kwaliteiten. Haar boodschap is duidelijk: zie de kwaliteit van mijn kind. En dat doe ik! Ik ken niemand in mijn klas die zo zorgzaam is, die zo goed ziet wat andere kinderen nodig hebben en die weet wat ze moet zeggen als kinderen het niet goed maken.

Gelukkig ligt in mijn klas niet de focus op rekenen en taal als het gaat om ergens “goed” in zijn. Iedereen kent zijn eigen kwaliteiten en die van elkaar. Ik ben niet bang dat de Cito-toets zal zorgen voor een scheidslijn langs de meetlat van ‘goed’ of ‘slecht’ zijn op school. Daarvoor kijkt deze groep 8 gelukkig veel breder.

In diezelfde week spreek ik de moeder van Luna. Zij maakt zich zorgen over de Cito-toets. Luna is niet zo goed in toetsen. Zij denkt te diep door over de antwoorden, begrijpt het dan niet en denkt vervolgens dat het aan haar ligt. “Ik weet zeker dat ze het gaat verknallen. Haar broer Rik had hetzelfde probleem.” Riks Cito-score, die twee niveaus lager uitviel dan het gymnasium-advies van de basisschool, achtervolgt hem nog steeds, vertelt zijn moeder: “Toen Rik in het derde leerjaar moest overstappen naar een andere school, zagen ze daar zijn Cito-score als een bevestiging om hem lager in te schalen. Zelfs toen wij het intelligentieonderzoek lieten zien, waren ze niet overtuigd en bleven ze verwijzen naar zijn Cito-score. Daar had hij het ook niet laten zien.” Een aantal tests en een gesprek later, had Rik het toch mogen proberen en inmiddels doet hij het uitstekend op het tweetalig vwo. De moeder kijkt me aan: “Dat jullie de uitslag van de Cito-score gebruiken als ijkpunt om te kijken waar voor jullie school nog leerpunten liggen, vind ik prima. Maar wanneer de Cito-score van Luna duidelijk lager uitvalt dan jouw advies, wil ik niet dat je die opstuurt naar het VO.”

Ik maak afspraken met Luna. Voor haar is het belangrijk te weten dat Cito elk jaar ‘foute’ vragen uit de toets haalt. Wanneer zij iets niet begrijpt, ligt dat niet aan haar, maar aan de makers van de Cito. Wanneer ze het gevoel krijgt dat ze in de war raakt van een vraag, dan moet ze naar mij komen. Net zoals ze dat doet bij een gewone les.

Oktober 2012: Het Cito-circus

Ik google “Cito-toets” en de eerste hits die ik krijg zijn die van trainingsbureaus: “Heeft u ook het gevoel dat er bij uw kind bij toetsen niet uitkomt wat erin zit? Is hij/zij zenuwachtig voor de Cito-toets of denkt hij er juist te luchtig over? Wij kunnen uw kind helpen!”

Het hele Cito-circus is big-business. Met welk doel? Het halen van een hoge Cito-score? Voor wie? De ouders? Ik kan me niet voorstellen dat een kind gelukkig wordt op een plek waar hij niet thuis hoort. En daarmee de ouders ook niet. Ik krijg overigens niet de indruk dat de ouders uit mijn klas zich geroepen voelen om trainingsbureaus of externe remedial teachers in te schakelen. Dat zou zomaar kunnen betekenen dat zij vertrouwen hebben in mijn kwaliteiten en in het advies van school.

November 2012: Een beetje Sinterklaasspanning kan geen kwaad

In een kringgesprek pols ik hoe de kinderen tegen de Cito-toets aankijken. Op mijn vraag waarom de Cito-toets wordt afgenomen, antwoordden ze:

- “Om te kijken wat je geleerd hebt in acht jaar met taal en rekenen.”
- “Om nog beter te bepalen op welk niveau je zit.”
- “Zodat jij kan kijken of het klopt wat jij denkt.”

Ze weten allemaal dat ik degene ben die het advies bepaal, samen met hun ouders en henzelf. Ze weten dat de toets een beperkt aantal vaardigheden test en dat ze hier op school ook veel andere kennis en vaardigheden hebben ontwikkeld. Ze kunnen zelfs allemaal iets benoemen.

Wanneer ik vraag wie het spannend vindt, steken ze, op een uitzondering na, allemaal hun vinger op. Toch een tegenvaller. Ik zeg dat ze de toets moeten zien als iets “leuks”, waarbij ze kunnen laten zien wat ze weten en wat ze geleerd hebben. Zenuwachtig zijn is nergens voor nodig. Hooguit kom je met een beetje “Sinterklaasspanning” – zo’n positieve, gezonde kriebel, omdat je zin hebt om te laten zien wat je kan!

December 2012: Allochtonentoets

Op nu.nl lees ik dat de Tweede Kamer van de makkelijke Cito-toets af wil. "Het geeft namelijk toe aan een soort zieligheid in plaats van dat het de leerlingen uitdaagt", om met Geert Wilders te spreken. In de volksmond wordt er zelfs gesproken over de "allochtonentoets". Ik bekijk de reacties en mijn oog wordt getrokken naar een mailer die pleit voor het Finse onderwijsmodel. In Finland blijven kinderen tot hun 15e gevrijwaard van externe, gestandaardiseerde toetsen en examens, schrijft hij. Wanneer ik doorlees, vind ik de uitspraak "*If you test less, you will learn more*", afkomstig van Pasi Sahlberg.

In Finland is er veel vertrouwen in de kwaliteiten van de docent. In plaats van bezig te zijn met het voorbereiden op toetsen, wat slechts een kortdurend effect heeft, heeft het meer zin om docenten de ruimte te geven om creatieve lessen, van een inhoudelijk hoog niveau te ontwikkelen, die aansluiten op hoe kinderen leren. Dit klinkt ideaal! Intussen heb ik nog vijf weken om de kinderen voor te bereiden. En dat ga ik toch doen. Niet om de kinderen, maar om het de inspectie naar de zin te maken.

Januari 2013: Hun vertrouwen, mijn zelfvertrouwen

Ik voel de behoefte om de kinderen een flinke "informatie-boost" te geven. In de kerstvakantie ben ik druk geweest met uitzoeken van interessant lesmateriaal, mooie verhalen en educatieve sites.

De eerste week van het nieuwe jaar start ik met een strak dichtgetimmerd lesprogramma. Ik laat ze veel oefenen met oude Cito-toetsen en ik ben veel aan het woord.

Op vrijdagmiddag voel ik me echter triest. Ik heb ze murw gekletst, geen ruimte gegeven voor eigen initiatief en extreem de vaart erin gehouden – absoluut betrokkenheid verlagend. Veel kinderen zijn halverwege de week afgehaakt, wat de sfeer niet bepaald ontspannender maakte.

Maandagochtend start ik met het aanbieden van mijn excuses: ik vertel de klas dat ik me heb laten mee slepen. Dat ik ze overvoerd heb en niet goed genoeg geluisterd heb naar wat ze me eigenlijk vertelden. Dat ik zo helemaal niet wil zijn. Dus zeg ik: "We stoppen met oefenen. Jullie kunnen het. Jullie weten genoeg! En mocht je toch willen oefenen, gewoon omdat je dat fijn vindt, dan kan dat. Spelletje doen?" De groep slaakt een zucht van verlichting. Het 'Wat fijn dat je weer normaal doet' is van hun gezichten af te lezen.

In mijn eentje kan ik van Nederland geen Finland maken. Maar ik kan wel proberen om het vertrouwen dat ik krijg – van kinderen, van ouders, van mijn schoolleider en mijn team – met trots en daadkracht op te pakken. Hun vertrouwen geeft mij zelfvertrouwen. En andersom. Met alle inzet die ik en mijn collega's hebben geleverd om de kinderen te ontwikkelen tot individuen die met glans zichzelf kunnen zijn, is er niets om ons voor te schamen. Wij hebben gekozen om aan te sluiten bij hun leervragen en hebben geprobeerd er uit te halen wat er in zit. Dus kom maar op met die schoolscore! Ik ben er klaar voor! Dat mijn knieën een beetje bibberen als ik deze laatste zin tik, is een kwestie van Sinterklaasspanning: zo'n positieve, gezonde kriebel, omdat ik zin heb om te laten zien wat wij kunnen. ■

Marieke Jansen-Kellendonk

Leerkracht obs de Bonckert

marieke_kellendonk@hotmail.com